# אגרות הראי"ה - כרך ב' - אגרת תכז

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ה אייר תרע"ב - יפו

**נמען:** הכנסייה הגדולה של 'אגודת ישראל'

הרב קוק אינו יכול להשתתף באספה הראשונה, וכותב את דעתו. הרב קוק שמח שגדולי הדור מדברים בשם 'כלל ישראל' ולא בשם מפלגה, אחרי ימים של התפלגות. שלומי אמוני ישראל אינם מפלגה אלא נושאי נשמת האומה, ולכן עליהם לדאוג לכל האומה, ובראש ובראשונה לארץ ישראל כולה, הישן והחדש. רעיון האחדות מאפשר לשלב קנאות קדושה עם סבלנות. האגודה צריכה לחזק את הכוח העתיק, להשפיע על הכוח החילוני ולמעט את הריסותיו, ולעזור לכל מי שמבקש עזרתה, בתנאים שאינם סותרים את מטרתה.

### עיקרי הדברים

- 'כלל ישראל' במקום מפלגה.
- שלומי אמונים - נשמת האומה.
- ארץ ישראל כולה במרכז.
- שילוב קנאות וסבלנות.
- השפעה על הכוח החילוני.

**נוסח האגרת עם ביאור**

*בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך:* [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה אייר תרע"ב[4]. [כ"ה באייר תרע"ב (1912), כשלושה שבועות לפני הכנסייה בקטוביץ]

להוד קדושת הדרת כבוד הכנסת הגדולה "אגדת ישראל", [הכנסייה המייסדת של "אגודת ישראל" בקטוביץ, בסיון תרע"ב] שלו'[5]

וברכה מקודש.

מכתם-קדשם העיר בקרבי רוח לקיבוץ המון מחשבות פזורות מאז, אשר אם מצאה ידי לבא לאסיפתם הנהדרה אולי הייתי מרציאם לפני הדר"ג[6], אחרי הרשיון אשר אקוה שהיה ניתן לי מהוד כבודם, לחוות את דעתי חות השקפותי בכלליות על חוג מפעלם הרחב. אמנם כעת, אשר ליום הנועד לאסיפה הראשונה הוא דבר שאי-אפשר לי לחשוב ע"ד[7] באי, אתכבד לתן פה במכתב ריש מלין. [ראשי דברים]

נכבד מאד הוא דבר הקריאה להתעודדות האומה בכללה. הפתגם "כלל ישראל", ההולך ונכפל במכתבם הקדוש, אות הוא, שגדולי הדור, גאוני התורה וצדיקי הזמן, עומדים הם על

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5 שלו' - שלום
6 הדר"ג - הדרת גאונו
7 ע"ד - על דבר

הבסיס של אחדות האומה כולה. ובזה אנו רואים יד ד' לטובה על עמו, שאחרי אשר עברו ימים רבים, של התגדריות מיוחדות, למפלגות ואגודות, שכל אחת דאגה רק לבצרונה, באים ימים של התעוררות לאחדות כללית, המאספת על דגלה את כל האומה כולה. ימים רבים ישבתי משמים, מתוך הצער הגדול, שפצע את לבבי יום יום, מאשר שמעתי את הד קולם של שלמי-אמוני-ישראל בתקופתנו האחרונה, שהוא יוצא בצביון הראוי לצאת מתוך חצרה קטנה של מפלגה פרטית אחת, מה שלא היה זה מימי עולם. וב"ה[8] שהרבה הוקל מכאובי על-ידי הד קול קדשם, ההולך בעז, שאיננו מדבר בשם ולשם מפלגה וכתה מיוחדת, כ"א[9] לדרישת הטוב של כללות האומה, לכל רחבה עמקה והקפה של מובן המלה.

התולדה המתחייבת לצאת מתוך מחשבתם הרחבה והקדושה הכללית הנ"ל[10], היא הקריאה לשימת-הלב-והעין היותר חודרת לפינת-יקרתנו, לארץ-ישראל, וזה ג"כ[11] באופן כללי, כלומר לארץ-ישראל כולה בכל מובני ישוביה, הישן והחדש, הרוחני והחמרי, לכל צדדיו.

ועתה, רבותי הגדולים, תרשוני לומר לפניכם דברים אחדים ממה שלמדתוני.

כשנבא למצות את מדותינו, לעמוד על בירורם של דברים, מצד חידוש זה היוצא מתוך דברי קדשם, נמצינו למדין, ששלמי-אמוני-ישראל, החרדים אל ד' אלהי ישראל ואל דבר קדשו, או כמו שמבטאים היום בביטוי בלתי מוצלח: "המפלגה האורתודוכסית" שבאומה, התחילו להוציא אל הפועל את ההכרה הפנימית הגנוזה עמוק במעמקי נשמתם שהם אינם מפלגה אחת של האומה, שאין עליה לדאוג כ"א לשלומה, החמרי והרוחני, אלא שהם הנם כללות האומה כולה, והדאגה העיקרית המקננת בלבם היא הדאגה לשלום האומה ולישועתה הכללית. ומתוך הידיעה הברורה שהם יודעים, שהם הנם נושאי הנשמה של האומה, הדבקים בכל עז במקור-חייה, הנותן לה את ערובת קיומה, ובטחון תקות עולמים שלה, הם שואפים בגלל-זה, לשפוך מרוח-החיים שבקרבם על כל פלגות האומה.

מעתה, תחת התפרדות של מיני יהדיות חלוקות, לפי הממלכות של הגליות ולפי ההשפעות השונות של הגורמים הרוחניים והחמריים, שעברו עלינו בגלות החיל הזה, [על פי עובדיה א, כ] הננו שבים ליהדות אחת כללית, גדולה ומקפת, הראויה לגוי אחד בארץ, [על פי שמואל ב ז, כג] כימי עולם.

וכיון שאנו עומדים על בסיס נאמן זה, הרי דאגתנו למטרת פעולותינו הולכת היא ומקפת את כל עניני האומה לכל פלגותיה. כעת כבר אי-אפשר לנו לומר, שיש איזה ענין הנעשה בכל מרחבי האומה שאנו בני-חורין מלשים עליו לב, ושאנו רשאים להתיחס אליו בשויון-נפש, מבלי להשתדל בהטבתו כמה שיעלה בידינו, הרבה או גם מעט,

רעיון כללי זה, נס האחדות, הוא מוכרח להיות לפי-זה הכח הנותן נשמת-חיים בהפרוגרמה, המעשית והעיונית, שלנו.

כאן אנו כוללים כבר כאחד שני זרמי-רוח, שמבלעדי המחשבה הרוממה אשר הגה רוח קדשם, במכתבם הבהיר, היו עומדים במצב של שני הפכים שאינם יכולים להתאחד: הקנאה הקדושה, קנאת ד' ותורתו וכל קודש, המאזרת כח וחיל ונותנת רוח גבורה ואומץ-לבב לכל הזוכים לה בטהרתה, - והסבלנות המתונה, המלאה רוח-חסד ודרכי-שלום, המושכת חוט של חן ונעם על כל טהורי-לבב החנונים בה. קנאה גדולה אנחנו מקנאים לדגל שם ד', למקור רוח החיים, אשר החיה ומחיה ואשר יחיה את האומה עדי עד, אור תורה ונר מצוה חיינו ואורך ימינו. [על פי משלי ו, כג ("כי נר מצוה ותורה אור") ותפילת ערבית ("כי הם חיינו ואורך ימינו")] ומתוך

---

8 וב"ה - וברוך השם

9 כ"א - כי אם

10 הנ"ל - הנזכר לעיל

11 ג"כ - גם כן

האהבה העמוקה העליונה, שאנו אוהבים את עמנו הגוי כולו, ואנו חרדים בכל לב לגורלו ועתידו, הננו שואפים לתן את רוח ד' על כל צאצאיו, ומתוך-כך יש לנו כח-סבל גדול מאד, לבא במשא-ומתן עם כל פלגות עמנו ועם כל יחידיו, לתמוך בכל ענין שהוא מסבב אימוץ-ידים ועז-רוח לישראל, לחזק ידים רפות לכל פועל טוב לאומה, ועם זה להשפיע מרוח-החיים אשר באוצר-החיים אשר עמנו, בכל מדה האפשרית, על כל יחיד ועל כל סיעה.

מובן הדבר, שכדי להיות מוכנים לעבודה כללית זו הרינו צריכים לאימוץ פנימי ותיקון סדר נכון בהנהגתם של הענינים המסורים כולם תחת ידינו, כדי שיהיה רוחנו כ"כ[12] אמיץ ומלא עז-ד', עד כדי שיהיה ראוי להיות כח פועל חזק, ודבר ד' אשר בפינו יהיה כאש מצרף וכפטיש יפוצץ סלע [על פי ירמיהו כג, כט]".

נשוב לארץ ישראל. כאן אנו מוצאים שלשה כחות יסודיים, שעל כל אחד מהם בפני עצמו בנויים מוסדות של חינוך ושל חסד ועבודה, האחד, הוא הכח העתיק המוחזק בישובנו הקדוש הישן מקדמת דנא, הכנוס הרבה בקדושתו הפנימית הזורה הלאה כל שכלול חדש באיזו צורה שיהיה, האוסר בחדריו וישיבותיו כל שפה זרה, ואפילו שפת הממשלה והמדינה [הטורקית, שפת השלטון העות'מאני] וכל לימוד של חול, אפילו היותר מוכרח בחיים, המנהג את חניכיו בתכסיס חיצוני ישן נושן, ואינו נזקק לשנות בו כל-דהו לפי דרישות החיים החדשים אשר באו לרגלי המון רב של אחינו הבאים ממערב ומאירופא בכללה, שטעמם דורש כבר בחזקה גם מיראי ד' וחושבי שמו, להביט על התכסיס החיצוני היותר מיושן, שהיה מקומו מכיר אותו בעת אשר ארץ ישראל היתה פינה נבדלת מכל המון החיים, בעין של תמהון והצטמקות של צער, בצירוף הרגשה של עלבון. הכח השני הוא הבא מחדש, ואשר התגבר לרגלי המאורעאות האחרונות שבארץ ישראל, ושהוכרו ביותר מעת אשר החילותי אני הצעיר לפעול בארץ ישראל, [מאז בואו של הרב קוק ליפו בשנת תרס"ד (1904)] כפי מן קטני אשר חנני ד', הוא הכח האומר שחובתנו הקדושה היא לתן עז ותעצומות לרוח ד' אשר על עמו, ולרומם בכבוד את דגל התורה והמצוה, ע"י[13] רכישתם של כל הכחות התרבותיים הנהוגים בעולם, המאמצים את בעליהם והנותנים אותם לחן ולכבוד בעיני רואיהם, וביחוד המכשירים אותם למלחמת החיים ברוח איתן.

אשר על כן עם השמירה העיקרית והראשית, להעמיד בראש את קוממיות התורה, האמונה, המצוה והיראה הטהורה, נקח את כל נתח טוב, מכל מקום אשר נמצאנו, ונעטר בו את רוחנו ואת מוסדותינו. במדרגה שניה אחרי תוה"ק[14] נלמד את בנינו וחניכינו את הלמודים השימושיים, הנחוצים לאדם בחיים. נרגילם ברוח אמיץ ובתכסיס נאה, נשגר בפיהם את השפה הקדושה שהיא נותנת כבוד ועז לישראל בארץ ישראל, נוסף על צד הקודש והמצוה שיש בה. ניסד בתי מלאכה בעד הנערים המוכשרים לזה, וגם בבתים האלה נשפיע את הרוח החי והפועל, המכיר את הדור והמוכשר לחבב עליו באהבה את כל קדש ד' אשר אהב.

הכח השלישי, הוא הכח החילוני לגמרי, המנער את חצנו מכל קודש, המשים את לבו רק לצרכי החיים הזמניים, של היחידים ושל הכלל, ומתוך שאיפה זו הוא מיסד את מוסדיו, ואת בתי ספריו וארחות חינוכיו. מובן הדבר שהסחת דעה זו מן הקודש, איננה נשארת רק פעולה בלתי-מחייבת, כי-אם שוללת היא ומחרבת, כפי ערך התפשטותה וכיבושיה את איתן חיי הקודש, ונוטלת את זיו החיים של אור ד' וקדושת תורתו, מהמון גדול על האומה, ההולכת ומתישבת באי"י[15]. אבל אין לכחד, שעם כל זה יש גם כאן תוכן גדול של חיים, אהבה לאומית חזקה ושאיפה ברורה ואמיצה לגדל את הישוב המעשי באי"י, לאמץ את רוח הדור להיות

---

12 כ"כ - כל כך

13 ע"י - על ידי

14 תוה"ק - תורתנו הקדושה

15 באי"י - בארץ ישראל

הולך ומתקשר לארץ ולאומה, ברוח לאומי-היסתורי, שעם כל נכריותו. גנוז בו ניצוץ קודש חזק מאד, הראוי להתעלות ע"י טיפוח של ידים אמונות.

וכדוגמתם של מוסדות החנוך, המחולקים לפי שלשת הכחות הנ"ל, הנם ג"כ המוסדים המעשיים, מוסדי העבודה והחסד, וכך המה ג"כ המוסדים הספרותיים, שלפרט אותם לפרטיהם, ולהעמיד את הברור של כל אחד בפרט, אי-אפשר לי במכתב זה, ואין הפרטיות נוגעת כ"כ לענינינו.

והנה ראש דבר אנכי חושב, שהאגודה צריכה לבא במשא ומתן עם כל בעלי הכחות כולם, העומדים בראש המפעלים והמשפיעים היותר רשומים כולם, כדי לקנות מושג ברור מכל ענין בפרטיות, והעצות צריכות להיות מתחשבות איך לבצר את המעמד של הכח העתיק, ההולך ונחלש, מפני מיעוט סיגולו לסדרי החיים, ואיך להגביל את הארחות של הכח השני המחודש, באופן שילך ויחזק תמיד, ויהיה ג"כ למגדל עז לכח העתיק, לחבבו ולאמצו, ולעזרו לשמור את סגולותיו המצויינות המיוחדות בו, ואיך להשפיע גם על הכח השלישי החילוני, למעט כפי האפשרות את ההריסות שהוא מביא בדרכו את מהלכו בזעם, ובאין פנות אל דת וקודש, ולנסות לעורר את רוח קדושת ישראל הטמיר בכל הלבבות. של כל זרע יעקב, באותה המדה האפשרית, בזהירות ובמתינות, בסגנונים שונים, לפי הענינים והמצבים המתחלפים.

אבל בכלל צריכה האגודה הנכבדה והקדושה להכין את כחותיה, להיות מוכנת לעזור לכל, לכל דורש עזרתה ובכל מקום שתמצא שעזרתה החמרית והרוחנית יוכלו להביא אומץ ותועלת. כמובן כשתתן האגודה את עזרתה, תתן ע"פ[16] אותם התנאים שאינם מתנגדים ליסודי מטרתה העיקרית הכוללת, שהיא טובת האומה השלמה, בצדה הקודש והחול, שיחד כולם הנם קודש קדשים.

אצא כעת מאת הדרת-כבודם בתקוה טובה, שדברי המעטים יעוררו את רוח-קדשם לשא-ולתן בהם ויהי נעם ד' עליהם ומעשי-ידיהם יכונן להיות גודרי פרץ ומשובבי נתיבות לשבת.

הברו נושאי כלי ד', [ישעיהו נב, יא] ד' עמכם גבורי החיל.

ברחשי כבוד ורוממות עמוקים מאד הנני דורש"ת[17] מהררי קודש, בצפיית ישועה משוכן ציון, על עמו ונחלתו.

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק**

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

16 ע"פ - על פי

17 דורש"ת - דורש שלומו ותורתו